

CONFERINȚA BIENALĂ A FACULTĂȚII DE DREPT DIN CRAIOVA

1-2 noiembrie 2019

Organizarea unor manifestări științifice de anvergură face parte din tradiția comunității academice a Facultății de Drept din cadrul Universității din Craiova, iar implicarea unor personalități ale dreptului, din țară și din străinătate, dar și implicarea profesiilor juridice, autorităților locale, actorilor profesionali, în general, este constantă și esențială pentru dezbaterile stabilite și pentru participanți.

Conferința bienală din anul 2019 s-a desfășurat la începutul lunii noiembrie și a avut o semnificație aparte.

Mai întâi, continuă astfel tradiția conferințelor facultății. Este important de subliniat că ediția din acest an a fost susținută de un parteneriat de excepție: Facultatea de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara, Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolaescu-Plopșor” al Academiei Române din Craiova, Uniunea Națională a Notarilor Publici din România, Baroul Dolj, Camera Notarilor Publici Craiova, Centrul Teritorial Craiova al I.N.P.P.A., Centrul de Studii și Cercetări de Drept Privat ”Ion Dogaru”, Uniunea Națională a Executorilor Judecătorești din România, Sindicatul IURIS din Universitatea Craiova, Grupul Universul Juridic, Asociațiile Studenților din Facultatea de Drept Craiova.

În timp, din consiliul științific al conferinței au făcut parte profesori și cercetători renumiți de la universități partenere din țară și din străinătate (Franța, Germania, Elveția). Pe de altă parte, tema conferinței – „Sistemul juridic între stabilitate și reformă” – își menține actualitatea și oferă un cadru generos și adecvat pentru aria cercetărilor și ideilor promovate.

Într-un cadru mai larg, în anul universitar 2019/2020 Universitatea din Craiova sărbătorește 30 de ani de la înființarea învățământului juridic superior craiovean, iar conferința bienală desfășurată în perioada 1-2 noiembrie 2019 a deschis practic seria manifestările aniversare organizate cu acest prilej de Facultatea de Drept. Participarea colegilor profesori din mai multe centre universitare – Iași, București, Chișinău, Cluj-Napoca, Timișoara, Sibiu, Târgu Mureș, Pitești –, exprimă dorința organizatorilor de a pregăti un dialog profesional național – peste Carpați și peste Prut –, un dialog deschis pentru cei care cunosc și iubesc dreptul românesc: îi cunosc originile, îi iubesc prezentul și construiesc cu încredere, minuțiozitate și pasiune un drept românesc modern.

În astfel de momente, o atenție aparte este acordată omagierii personalităților științei, în general, și științei dreptului, în special. Desfășurarea conferinței bienale

a constituit un moment potrivit pentru a omagia o personalitate a dreptului român, care are o contribuție semnificativă la dezvoltarea cercetării și învățământului juridic. La propunerea Consiliului Facultății de Drept a Universității din Craiova, Senatul universitar a aprobat decernarea titlului de Doctor Honoris Causa domnului prof. univ. dr. Valeriu Stoica, membru al comunității academice a Facultății de Drept din cadrul Universității din București. Ceremonia de decernarea acestui înalt titlu academic s-a desfășurat în deschiderea conferinței.

Lucrările conferinței s-au desfășurat pe mai multe secțiuni: Dreptul public, Drept penal și procesual penal, Drept civil și procesual civil, Dreptul afacerilor, Istoria statului și dreptului, Administrație publică și comunicare, Codul administrativ român, administrație publică și dezvoltare regională, Smartcity, Contribuția tinerilor cercetători la dezvoltarea dreptului și administrației publice. A fost organizat un atelier pentru „Medierea disputelor comerciale” în parteneriat cu Camera de Comerț și Industrie Dolj, Teatrul Național „Marin Sorescu” din Craiova, TELE „U” Craiova și GRID România. Comitetul de organizarea reunit cadre didactice din cadrul Universității din Craiova, de la Facultatea de Drept, Facultatea de Științe Sociale și Facultatea de Administrare a Afacerilor. Lucrările conferinței bienale sunt publicate și de această dată în Revista de Științe Juridice.

*Decan,
Prof. univ. dr. Sevastian Cercel
Craiova, 1 decembrie 2019*

EFECTELE HOTĂRĂRIILOR ARBITRALE STRĂINE ÎN REGLEMENTAREA CODULUI DE PROCEDURĂ CIVILĂ ROMÂN

*Prof. univ. dr. **Sevastian CERCEL****
Universitatea din Craiova, Facultatea de Drept

*Prof. univ. dr. **Ștefan SCURTU*****
Universitatea din Craiova, Facultatea de Drept

Abstract

Similarly to the New York Convention on the Recognition and Enforcement of ForeignArbital Awards (1958), the Romanian law did not define a foreign arbitral award, but established the criteria for its qualification, considering that foreign arbitral awards are both the sentences given on the territory of a foreign state and those that are not considered national arbitral awards in Romania.

Regarding the effectiveness of a foreign arbitral award, the Romanian Civil Procedure Code stipulates that a foreign arbitral award can be enforced in Romania if it meets two cumulative conditions: the dispute that forms its object can be settled by an arbitral court in Romania and the award does not contain provisions contrary to the public order of Romanian private international law. The court competent to decide on the request for the recognition and enforcement of a foreign arbitral award cannot examine the arbitral award based on the dispute, but only verify its international regularity (validity).

Keywords: *recognition of foreign arbitral awards; enforcement of foreign arbitral awards; effectiveness of the foreign arbitral award; public order of Romanian private international law; international validity of the foreign arbitral award.*

* Professor, PhD, University of Craiova, Faculty of Law, Law Specialization, The Romanian Academy of JuridicalSciences, Centre for Private Law Studies andResearch, Phone: 040351177100, Email: sebastiancercel@yahoo.com.

** Professor, PhD, University of Craiova, Faculty of Law, Law Specialization, Centre for Private Law Studies andResearch, Phone: 040351177100, Email: stefan_scurtu@yahoo.com.

Calificarea hotărârii arbitrale străine

Legea română stabilește două criterii pentru calificarea unei hotărâri arbitrale străine, precizând că sunt considerate hotărâri arbitrale străine atât sentințele de arbitraj intern sau internațional pronunțate pe teritoriul unui stat străin, cât și cele care nu sunt considerate sentințe arbitrale naționale în România (art. 1124 C. pr. civ.)¹.

Per a contrario, o sentință arbitrală este considerată națională în România, pe de o parte, dacă locul pronunțării sentinței (locul arbitrajului) este pe teritoriul României, iar pe de altă parte, dacă nu sunt incidente elemente de extraneitate semnificative, care ar conferi caracter străin sentinței chiar dacă ar fi pronunțată pe teritoriul statului român; „de exemplu, sentința arbitrală pronunțată pe teritoriul României, dar într-un arbitraj organizat de ICC Paris, are, din perspectivă română, caracter străin”².

Modelul avut în vedere de legiuitorul român a fost Convenția de la New York pentru recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine (1958), denumită în continuare Convenția de la New York³; de altfel, având în vedere că România a aderat la această convenție, concordanța dintre dispozițiile legii române și cele ale convenției era obligatorie.

Convenția de la New York nu definește sentința arbitrală, ci precizează că prin „sentințe arbitrale” se înțeleg nu numai sentințele date de către arbitrii numiți pentru cazuri determinate, ci de asemenea și acelea care sunt date de către organele de arbitraj permanente cărora părțile li s-au supus (art. 1 alin. 2). Prin urmare, conținutul acestei noțiuni trebuie stabilit potrivit dispozițiilor legale din statul pe teritoriul căruia urmează să se execute sentința arbitrală (statul solicitat), interpretate prin prisma principiilor Convenției de la New York⁴.

Convenția de la New York instituie premisa că există două categorii de sentințe arbitrale care sunt considerate „străine”: prima categorie este cea a sentințelor arbitrale date pe teritoriul unui alt stat, decât acela unde se cere recunoașterea și executarea sentințelor și care sunt rezultate din diferende între persoanele fizice sau juridice; a doua categorie este cea a sentințelor arbitrale care nu sunt considerate sentințe naționale în statul unde este cerută recunoașterea și executarea lor (art. 1 alin. 1)⁵.

¹ Cu privire la inutilitatea sintagmei „de arbitraj intern sau internațional”, folosită în mod neinspirat de legiuitorul român, a se vedea R.B. Bobei, *Arbitrajul intern și internațional. Texte. Comentarii. Mentalități*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 404-406.

² R.B. Bobei, *op. cit.*, 2013, p. 406-407.

³ România a aderat la Convenția pentru recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine, adoptată la New-York, la 10 iunie 1958, prin Decretul 186/1961, publicat în M. Of. nr. 19/24.07.1961.

⁴ I. Deleanu, V. Mitea, S. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. III, Noul Cod de procedură civilă, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 843.

⁵ Într-o altă interpretare, Convenția de la New York prevede două criterii alternative pentru stabilirea caracterului străin al hotărârii arbitrale, unul principal, altul subsidiar; potrivit criteriului principal, sunt considerate sentințe arbitrale străine cele date pe teritoriul unui alt stat, decât acela

Aplicarea dispozițiilor Convenției de la New York este limitată de rezervele cuprinse în Decretul nr. 186/1961, care, în art. 1 par. 3, prevede că România va aplica Convenția numai la recunoașterea și executarea sentințelor date pe teritoriul unui alt stat contractant. În cazul sentințelor date pe teritoriul unor state necontractante, România va aplica Convenția numai pe baza reciprocității stabilite prin înțelegere între părți.

Avându-se în vedere rezerva din Decretul nr. 186/1961, potrivit căreia România va aplica Convenția numai la recunoașterea și executarea sentințelor date pe teritoriul unui alt stat contractant, în doctrina românească s-a pus întrebarea dacă dispozițiile Convenției sunt aplicabile în cazul unei hotărâri arbitrale care a fost dată în România și care nu este considerată ca fiind o hotărâre națională. În această privință s-au exprimat două opinii:

a) potrivit uneia dintre opinii, aplicarea prevederilor convenției este exclusă în cazul acestor hotărâri, pentru că, potrivit rezervei cuprinse în Decretul nr. 186/1961, „România va aplica Convenția la recunoașterea și executarea sentințelor date pe teritoriul unui alt stat contractant”; deci convenția nu se va aplica hotărârilor date pe teritoriul României; asemenea hotărâri sunt considerate străine și, pentru a ieși din cercul vicios care le lipsește practic de efecte trebuie modificat fie articolul din Codul de procedură civilă, care stabilește criteriile pentru calificarea unei hotărâri arbitrale străine⁶, fie articolul unic din Decretul nr. 186/1961⁷;

b) într-o altă opinie, art. 1 din Convenția de la New York, referitor la stabilirea caracterului străin al hotărârii arbitrale, nu exclude aplicarea dispozițiilor acesteia în cazul hotărârilor arbitrale date în România, care nu sunt considerate „hotărâri naționale”, „întrucât reciprocitatea raporturilor cu alte state nu necesită refuzarea recunoașterii și a executării hotărârilor arbitrale străine date în țara noastră”⁸.

Ne atașăm acestei din urmă opinii, cu precizarea că în alte sisteme de drept se impune opinia care recunoaște hotărârilor arbitrale date pe propriul teritoriu (fără a fi considerate naționale) regim național în privința căilor de atac (ex.: Franța și Olanda) și regim de hotărâre străină în privința recunoașterii și executării (ex.: SUA, Franța, Olanda); în acest sens, este relevantă, pentru interpretarea noțiunii de

unde se cere recunoașterea și executarea sentințelor și care sunt rezultate din diferende între persoane fizice sau juridice; potrivit criteriului secundar, sunt considerate sentințe arbitrale străine cele care nu sunt considerate ca sentințe naționale în statul unde este cerută recunoașterea și executarea lor (I. Deleanu, V. Mitea, S. Deleanu, *Noul Cod de procedură civilă*, vol. II art. 622-1133, Comentarii pe articole, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 615.

⁶ Potrivit art. 370 C. pr. civ., în vigoare în anul 2000, la data exprimării acestei opinii, „(...) prin hotărâre arbitrală străină se înțelege o hotărâre dată pe teritoriul unui stat străin sau care nu este considerată ca hotărâre națională în România”. Aceste criterii de calificare a unei hotărâri arbitrale străine se regăsesc în art. 1124 din actualul Cod de procedură civilă.

⁷ V. Roș, *Arbitrajul comercial internațional*, Regia Autonomă „Monitorul Oficial”, București, 2000, p. 580-581.

⁸ I. Deleanu, V. Mitea, S. Deleanu, *op. cit.*, *Tratat, III...*, 2013, p. 844.

hotărâri „care nu sunt considerate naționale”, hotărârea unei instanțe de apel din SUA, „care a decis, la 17 iunie 1983, că nu este națională și se supune regimului Convenției de la New York o hotărâre arbitrală dată la New York, dar care a opus două entități străine (...)” hotărârea este supusă convenției pentru că ea, deși este pronunțată de o instanță americană, este dată cu aplicarea unei legi străine; această interpretare mai largă, s-a menționat în hotărâre, „este conformă cu scopul urmărit prin tratat, care a fost încheiat pentru a încuraja recunoașterea și executarea hotărârilor internaționale”⁹.

Interesul practic al distincției dintre sentințele arbitrale naționale și cele străine este dat de regimul juridic aplicabil fiecăreia dintre aceste categorii; astfel, doar sentințele arbitrale naționale sunt supuse controlului judecătoresc prin acțiunea în anulare; de asemenea, doar sentințele arbitrale străine sunt supuse procedurii recunoașterii și executării reglementată de legea română, respectiv de Convenția de la New York¹⁰.

Pe de altă parte, distincția dintre sentințele arbitrale naționale și cele străine trebuie privită și prin prisma competenței soluționării cererii de încuviințare a executării silite. Astfel, în cazul sentințelor arbitrale naționale judecătoria în a cărei circumscripție se află, la data sesizării organului de executare, domiciliul sau, după caz, sediul debitorului are competența de a soluționa cererile de încuviințare a executării silite, contestațiile la executare, precum și orice alte incidente apărute în cursul executării silite (art. 615 C. pr. civ., coroborat cu art. 651 C. pr. civ.); iar competența de a judeca acțiunea în anularea hotărârii arbitrale revine curții de apel în circumscripția căreia a avut loc arbitrajul (art. 610 C. pr. civ.); în cazul sentințelor arbitrale străine, cererea de recunoaștere și încuviințare a executării silite se soluționează de tribunalul în circumscripția căruia se află domiciliul sau, după caz, sediul celui căruia i se opune respectiva hotărâre arbitrală (art. 1126 C. pr. civ.).

Eficacitatea hotărârii arbitrale străine

Cu privire la eficacitatea hotărârii arbitrale străine, art. 1125 C. pr. civ. prevede că aceasta „(...) este recunoscută și poate fi executată în România dacă diferendul formând obiectul acesteia poate fi soluționat pe cale arbitrală în România și dacă hotărârea nu conține dispoziții contrare ordinii publice de drept internațional privat român”.

Instanța competentă să soluționeze cererea de recunoaștere și încuviințare a executării hotărârilor arbitrale străine

Potrivit art. 1126 C. pr. civ., solicitarea de recunoaștere și executare a hotărârii arbitrale străine se prezintă printr-o cerere adresată tribunalului în circumscripția

⁹ V. Roș, *op. cit.*, 2000, p. 580-581.

¹⁰ În același sens, a se vedea R.B. Bobei, *op. cit.*, 2013, p. 407.

căruia se află domiciliul sau, după caz, sediul celui căruia i se opune respectiva hotărâre arbitrală. În caz de imposibilitate de stabilire a tribunalului respectiv, competența aparține Tribunalului București. Din această ultimă dispoziție se deduce că în România pot să fie recunoscute și executate silit și hotărâri arbitrale străine care vizează părți care nu își au domiciliul sau sediul în România.

Cererea de recunoaștere și încuviințare a executării hotărârilor arbitrale străine

Cel interesat poate solicita numai recunoașterea hotărârii arbitrale străine, pentru a invoca autoritatea de lucru judecat; dacă hotărârea nu este executată benevol, cel interesat poate solicita atât recunoașterea, cât și încuviințarea executării silit pe teritoriul României (art. 1127 alin. 1 C. pr. civ.).

Așa cum s-a evidențiat în doctrină, recunoașterea și încuviințarea executării silit a unei hotărâri judecătorești sau arbitrale străine este procedura prin care o hotărâre pronunțată într-un stat poate produce efecte juridice într-un alt stat; procedura constă în verificarea, de către instanța judecătorească competentă a statului solicitat, a îndeplinirii anumitor condiții de regularitate internațională de către hotărârea străină. Prin recunoașterea sa, hotărârea străină își extinde efectele în ordinea juridică a statului solicitat (efectul puterii lucrului judecat – a se vedea art. 1096 alin. 1 C. pr. civ. și art. 1127 C. pr. civ.; efectul forței probante *juris tantum* – a se vedea art. 1108 C. pr. civ. și art. 1132 C. pr. civ.; efectele ca fapt juridic), iar prin încuviințarea executării silit, hotărârea judecătorească sau arbitrală străină obține forță executorie în statul solicitat¹¹.

Procedura recunoașterii și/sau încuviințării executării silit a hotărârilor judecătorești sau arbitrale străine este denumită, în mod tradițional, „procedură de exequatur”. Cererea de recunoaștere a hotărârii judecătorești sau arbitrale străine se numește „cerere de exequatur”, iar hotărârea prin care se recunoaște și/sau se încuviințează executarea silită a hotărârilor judecătorești sau arbitrale străine se numește „hotărâre de exequatur”; instanța competentă să soluționeze cererea de recunoaștere și/sau încuviințare a executării silit a hotărârilor judecătorești sau arbitrale străine se numește „instanță de exequatur”¹².

Cererea de recunoaștere a hotărârii arbitrale străine poate fi rezolvată nu doar pe cale principală, ci și pe cale incidentală (art. 1127 alin. 2 C. pr. civ.). Așadar, orice organ de jurisdicție are competența să constate, în cazul în care se invocă excepția puterii lucrului judecat, că o hotărâre judecătorească sau arbitrală străină

¹¹ I. Băcanu, *Controlul judecătoresc asupra hotărârii arbitrale*, Ed. Lumina Lex, București, 2005, p. 146-147.

¹² I. Băcanu, *op. cit.*, 2005, p. 147, nota de subsol nr. 3; O. Căpățînă, *Litigiul arbitral de comerț exterior*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1978, p. 131; R.B. Bobei, *op. cit.*, 2013, p. 448, nota de subsol nr. 1.

îndeplinește condițiile de validitate cerute de lege (a se vedea art. 1096 C. pr. civ., respectiv art. 1129 C. pr. civ.) și să respingă, ca urmare a efectului lucrului judecat, o acțiune cu care a fost sesizat, dacă litigiul are aceleași părți, același obiect și aceeași cauză juridică¹³; potrivit art. 431 C. pr. civ., nimeni nu poate fi chemat în judecată de două ori în aceeași calitate, în temeiul aceleiași cauze și pentru același obiect. Oricare dintre părți poate opune lucrul anterior judecat într-un alt litigiu, dacă are legătură cu soluționarea acestuia din urmă.

Procedura de verificare a condițiilor de regularitate internațională a hotărârii judecătorești sau arbitrale străine de către o altă instanță decât cea investită cu soluționarea unei cereri de recunoaștere și/sau încuviințare a executării silită a hotărârii străine (de exemplu, de instanța în fața căreia se invocă excepția puterii lucrului judecat) este denumită „procedură de exequatur incident”¹⁴.

Potrivit legii, cererea de recunoaștere a hotărârii arbitrale străine are ca efect întreruperea prescripției dreptului de a obține executarea silită (art. 1101 C. pr. civ.).

Documente atașate la cerere

Cererea de recunoaștere și executare a hotărârii arbitrale străine trebuie însoțită de hotărârea arbitrală și de convenția de arbitraj, în original sau în copie, care sunt supuse supralegalizării în condițiile prevăzute de lege¹⁵. Dacă aceste documente nu sunt redactate în limba română, solicitantul trebuie să prezinte și traducerea acestora în limba română, certificată de conformitate (art. 1128 C. pr. civ.).

Tot astfel, art. IV al Convenției de la New York stabilește următoarele condiții cumulative pentru încuviințarea recunoașterii și executării sentințelor arbitrale străine:

- a) partea care cere recunoașterea și executarea trebuie să depună o cerere în acest sens, conform regulilor de procedura în vigoare pe teritoriul unde sentința este invocată;

¹³ O Căpățînă, *op. cit.*, 1978, p. 131.

¹⁴ *Ibidem*, p. 131.

¹⁵ Potrivit art. 1093 C. pr. civ., actele publice întocmite sau legalizate de o autoritate străină sau de un agent public străin pot fi produse în fața instanțelor române numai dacă sunt supralegalizate, pe cale administrativă ierarhică în statul de origine și apoi de misiunea diplomatică sau oficiul consular român, pentru certificarea autenticității semnăturilor și sigiliului aplicate pe acestea. Supralegalizarea pe cale administrativă este supusă procedurii stabilite de statul de origine al actului, urmată de supralegalizarea efectuată, fie de către misiunea diplomatică română sau oficiul consular român din acest stat, fie de către misiunea diplomatică sau oficiul consular în România ale statului de origine și, în continuare, în oricare dintre cele două situații, de către Ministerul Afacerilor Externe. Scutirea de supralegalizare este permisă în temeiul legii, al unui tratat internațional la care România este parte sau pe bază de reciprocitate. Supralegalizarea actelor întocmite sau legalizate de instanțele române se face, din partea autorităților române, de către Ministerul Justiției și Ministerul Afacerilor Externe, în această ordine.

- b) odată cu cererea trebuie depuse următoarele documente: i) originalul sentinței arbitrale autentificat în mod cuvenit, sau o copie a acestui original întrunind condițiile cerute pentru autenticitatea sa; ii) originalul convenției de arbitraj sau o copie întrunind condițiile cerute pentru autenticitatea sa.

Dacă sentința sau convenția arbitrală nu este redactată într-o limbă oficială a țării în care sentința este invocată, partea care cere recunoașterea și executarea sentinței va trebui să prezinte o traducere a acestor documente în această limbă. Traducerea va trebui să fie certificată de un traducător oficial sau de un traducător cu jurământ, ori de un agent diplomatic sau consular.

Motivele de refuz al recunoașterii sau executării hotărârii arbitrale străine

Potrivit art. 1129 C. pr. civ., soluționând cererea de recunoaștere sau executarea hotărârii arbitrale străine, tribunal va respinge această cerere dacă partea contra căreia hotărârea este invocată probează existența uneia dintre următoarele împrejurări:

- a) părțile nu aveau capacitatea de a încheia convenția arbitrală conform legii aplicabile fiecăreia, stabilită potrivit legii statului unde hotărârea a fost pronunțată;
- b) convenția arbitrală nu era valabilă potrivit legii căreia părțile au supus-o sau, în lipsă de stabilire a acesteia, conform legii statului în care hotărârea arbitrală a fost pronunțată;
- c) partea contra căreia hotărârea este invocată n-a fost cuvenit informată cu privire la desemnarea arbitrilor sau cu privire la procedura arbitrală ori a fost în imposibilitate de a-și valorifica propria apărare în procesul arbitral;
- d) constituirea tribunalului arbitral sau procedura arbitrală n-a fost conformă convenției părților ori, în lipsa unui acord al acestora, legii locului unde a avut loc arbitrajul;
- e) hotărârea privește un diferend neprevăzut în convenția arbitrală sau în afara limitelor fixate de aceasta ori cuprinde dispoziții care excedează termenilor convenției arbitrale. Totuși, dacă dispozițiile din hotărâre care privesc aspecte supuse arbitrajului pot fi separate de cele privind chestiuni nesupuse arbitrajului, cele dintâi pot fi recunoscute și declarate executorii;
- f) hotărârea arbitrală n-a devenit încă obligatorie pentru părți sau a fost anulată ori suspendată de o autoritate competentă din statul în care sau după legea căruia a fost pronunțată.

Este de remarcat faptul că dispozițiile legii române sunt în concordanță cu dispozițiile Convenției de la New York, care, în art. V, cuprinde o enumerare limitativă a motivelor pentru care instanța competentă a statului solicitat poate refuza recunoașterea sau executarea unei hotărâri arbitrale străine. Convenția de la New York împarte motivele care pot justifica refuzul recunoașterii sau executării hotărârii arbitrale străine în două categorii:

1) prima categorie cuprinde motivele care trebuie să fie dovedite de partea contra căreia hotărârea arbitrală este invocată; aceste motive sunt următoarele:

- a) părțile la convenția arbitrală erau, în virtutea legii aplicabilă lor, lovite de o incapacitate, sau convenția arbitrală nu este valabilă în virtutea legii căreia părțile au subordonat-o, sau, în lipsa unor indicații în acest sens, în virtutea legii țării în care sentința a fost dată;
- b) partea împotriva căreia este invocată sentința nu a fost informată în mod convenit despre desemnarea arbitrilor sau despre procedura de arbitraj, sau i-a fost imposibil, pentru un alt motiv, să-și pună în valoare mijloacele sale de apărare;
- c) sentința se referă la un diferend nementionat în compromis, sau care nu intră în prevederile clauzei compromisorii, sau ele conțin hotărâri care depășesc prevederile compromisului, sau ale clauzei compromisorii;
- d) constituirea tribunalului arbitral sau procedura de arbitraj nu a fost conformă cu convenția părților, sau, în lipsa de convenție, ea nu a fost conformă cu legea țării în care a avut loc arbitrajul;
- e) sentința nu a devenit încă obligatorie pentru părți sau a fost anulată sau suspendată de o autoritate competentă a țării în care, sau după legea căreia, a fost data sentința.

2) a doua categorie cuprinde motivele a căror existență poate să fie constatată din oficiu de autoritatea competentă (să soluționeze cererea de recunoaștere sau executare a hotărârii arbitrale străine) a țării în care se cere recunoașterea și executarea hotărârii arbitrale; aceste motive sunt următoarele:

- a) în conformitate cu legea acestei țări, obiectul diferendului nu este susceptibil a fi reglementat pe calea arbitrajului;
- b) recunoașterea sau executarea sentinței ar fi contrară ordinii publice a acestei țări.

Cu privire la motivele de refuz al recunoașterii sau executării hotărârii arbitrale străine prevăzute de legea română (art. 1129 C. pr. civ.), se impun următoarele precizări:

1) primul motiv de refuz se referă la faptul că convenția arbitrală nu era valabilă întrucât părțile nu aveau capacitatea de a încheia convenția arbitrală conform legii aplicabile fiecăreia, stabilită potrivit legii statului unde hotărârea a fost pronunțată; așadar, legiuitorul precizează că legea care este aplicabilă capacității părților se determină în temeiul legii statului pe teritoriul căruia își are sediul tribunalul arbitral, adică unde hotărârea a fost pronunțată; întrucât părțile sunt cele care stabilesc sediul arbitrajului, legea care guvernează capacitatea lor depinde de voința părților convenției de arbitraj;

2) al doilea motiv pe care se poate întemeia refuzul recunoașterii sau executării hotărârii arbitrale străine se referă la faptul că convenția arbitrală nu era valabilă

potrivit legii căreia părțile au supus-o sau, în lipsă de stabilire a acesteia, conform legii statului în care hotărârea arbitrală a fost pronunțată.

Referindu-se la condițiile de valabilitate ale convenției arbitrale, în procesul arbitral internațional, art. 1113 C. pr. civ. prevede că Convenția arbitrală se încheie valabil în formă scrisă, prin înscris, telegramă, telex, telecopiator, poștă electronică sau orice alt mijloc de comunicare permițând a-i stabili proba printr-un text. Cu privire la cerințele de fond, convenția arbitrală este valabilă dacă îndeplinește condițiile impuse de una dintre legile următoare:

- a) legea stabilită de părți;
- b) legea care guvernează obiectul litigiului;
- c) legea aplicabilă contractului ce conține clauza compromisorie;
- d) legea română.

Și art. V alin. 1 lit. a) din Convenția de la New York cuprinde ca motiv de neregularitate al hotărârii arbitrale, care trebuie să fie dovedit de partea contra căreia hotărârea arbitrală este invocată, pe cel care privește nevalabilitatea convenției de arbitraj, pentru că părțile convenției de arbitraj erau, în virtutea legii aplicabilă lor, lovite de o incapacitate și totodată pe cel care privește faptul că convenția de arbitraj nu era valabilă în virtutea legii căreia părțile au subordonat-o, sau, în lipsa unor indicații în acest sens, în virtutea legii țării în care sentința a fost dată;

3) al treilea motiv de neregularitate a sentinței arbitrale privește situația în care partea contra căreia hotărârea este invocată n-a fost convenit informată cu privire la desemnarea arbitrilor sau cu privire la procedura arbitrală ori a fost în imposibilitate de a-și valorifica propria apărare în procesul arbitral; cu alte cuvinte, hotărârea arbitrală a fost dată cu nesocotirea principiului contradictorialității sau principiului dreptului la apărare.

În doctrină, contradictorialitatea a fost definită ca fiind „posibilitatea acordată părților de a argumenta și discuta orice chestiune de fapt sau de drept care apare în cursul procesului civil (...) în scopul pregătirii, pronunțării și susținerii hotărârii”¹⁶.

Legea română, considerând contradictorialitatea un principiu fundamental al procesului civil, precizează care sunt elementele sale definitorii: citarea sau înfățișarea părților („Instanța nu poate hotărî asupra unei cereri decât după citarea sau înfățișarea părților, dacă legea nu prevede altfel” – art. 14 alin. 1 C. pr. civ.); comunicarea reciprocă de către părți a motivele de fapt și de drept pe care își întemeiază pretențiile și apărările, precum și mijloacele de probă („Părțile trebuie să își facă cunoscute reciproc și în timp util, direct sau prin intermediul instanței, după caz, motivele de fapt și de drept pe care își întemeiază pretențiile și apărările, precum și

¹⁶ I. Deleanu, V. Mitea, S. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. 1, ediție revăzută, completată și actualizată, Noul Cod de procedură civilă, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 39; pentru considerații privind strânsa legătură dintre principiul contradictorialității și principiul dreptului la apărare a se vedea I. Deleanu, V. Mitea, S. Deleanu, *op. cit.*, *Tratat III*..., 2013, p. 847.